

Fråga om nedsättning av årsbelopp enligt 4 kap. 13 § 1 studiestödslagen då låntagaren bedriver studier i ett annat EU-land och där uppbär stöd motsvarande svenskt studiestöd.

Lagrum:

4 kap. 13 § 1 studiestödslagen (1999:1395); artiklarna 18 och 21 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

O.I. var född i Sverige och var svensk medborgare. Under en period bedrev han universitetsstudier på Hawaii med studiemedel i form av studielån från Centrala studiestödsnämnden (CSN). År 2003 avslutade han dessa studier och påbörjade i stället studier vid ett universitet i Finland. Han slutade då ta emot studiemedel från CSN och fick i stället motsvarande stöd från Finland. En tid därefter blev han återbetalningsskyldig för de svenska studielånen. I november 2009 ansökte O.I. hos CSN om att årsbeloppen för 2007 och 2008 skulle sättas ned med motiveringen att han studerade i ett annat EU-land och där fick ett med svenska studiemedel jämförbart statligt lån.

CSN avslag i två separata beslut den 9 december 2009 O.I:s ansökan eftersom han inte tog emot studiestöd från CSN för sina nya studier vilket enligt 4 kap. 13 § 1 studiestödslagen (1999:1395) är ett krav för nedsättning.

O.I. överklagade besluten hos förvaltningsrätten och yrkade nedsättning av årsbeloppen samt anförde bl.a. följande. Han anser att han har rätt till nedsatta årsbelopp under den tid han studerar oaktat det faktum att han studerar i Finland och inte i Sverige. Att han inte fått nedsatta årsbelopp är diskriminering i strid med EU-rätten. Han tycker också att han bör kunna få nedsättning tills vidare.

CSN vidhöll besluten.

Förvaltningsrätten i Stockholm (2011-04-07, ordförande Munck) yttrade, efter att ha redogjort för tillämpliga bestämmelser m.m.: O.I. har yrkat nedsatta årsbelopp på grund av nya studier. Nedsättning på grund av nya studier kan ske om låntagaren uppbär studiestöd för dessa studier. Som framgår av lagens definition av dessa begrepp (se 1 kap. 1 och 2 §§ studiestödslagen) och även av CSN:s föreskrifter och praxis, menas härmed studiestöd från CSN som finansieras av svenska staten. Det är uppenbart att syftet med den regeln främst är att det skulle vara administrativt irrationellt att pengar betalades i båda riktningarna samtidigt mellan CSN och låntagaren. Genom den inkomstbaserade nedsättningsregeln i 4 kap. 14 § studiestödslagen, som är tillämplig för alla låntagare oavsett i vilket land de bor, har enligt förvaltningsrättens mening tillräcklig hänsyn tagits till att den som bedriver nya studier – även i annat EU-land – i de flesta fall har låg inkomst. Nedsättning tills vidare kunde tidigare beviljas för studiemedel tagna före 1989 men är, genom SFS 2008:1353, avskaffat även för sådana lån. Några synnerliga

skäl för nedsättning har inte framkommit i målet. CSN har av dessa skäl haft fog för sina beslut och överklagandet ska avslås. – Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

O.I. fullföljer sin talan hos kammarrätten och anförde i huvudsak följande. Att han, trots att han uppbär studiestöd i Finland, inte medges nedsättning av årsbeloppen för åren 2007 och 2008 utgör diskriminering enligt EU-rätten.

CSN bestred bifall till överklagandet och anförde bl.a. följande. En låntagare som studerar med studiestöd från CSN har rätt att få nedsättning på grund av studier oavsett var i världen han eller hon är bosatt. Det framgår av 4 kap. 13 § 1 studiestödslagen. Av den bestämmelsen framgår att årsbeloppet får sättas ned om låntagaren tar emot studiehjälp, studiemedel eller utbildningsbidrag. Det följer av nämnda bestämmelse samt av definitionen i 1 kap. 1 § samma lag att det enbart är studiestöd från CSN som ger rätt till nedsättning på grund av studier. Det avgörande är alltså inte bosättningsland utan att låntagaren uppbär studiestöd från CSN. En låntagare som studerar utan studiestöd har aldrig rätt till nedsättning på grund av studier oavsett var han eller hon är bosatt. Bestämmelsen är inte diskriminerande eftersom den inte behandlar låntagare olika beroende på var han eller hon är bosatt. O.I. har inte uppburit studiestöd från CSN under åren 2007 och 2008 och han har därför inte rätt till nedsättning på grund av studier med årsbeloppen för dessa år. Han har inte heller några synnerliga skäl som medför att årsbeloppen kan sättas ned.

Kammarrätten i Stockholm (2012-06-18, Engquist, Erliksson, referent, Aldestam) yttrade: Frågan i målet – O.I. är återbetalningsskyldig för studielån och för åren 2007 och 2008 har CSN fastställt årsbeloppen till 7 459 kr respektive 7 523 kr. Frågan i målet är om han ska medges nedsättning av årsbeloppen på den grunden att han under dessa år uppburit studiestöd i Finland. – Tillämpliga bestämmelser m.m. – Tillämpliga bestämmelser återges i förvaltningsrättens dom. – Därutöver anges i artikel 18 första stycket i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) att inom fördragets tillämpningsområde och utan att det påverkar tillämpningen av någon särskild bestämmelse i fördragen, ska all diskriminering på grund av nationalitet vara förbjuden. I artikel 21.1 i EUF-fördraget anges vidare att varje unionsmedborgare ska ha rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier, om inte annat följer av de begränsningar och villkor som föreskrivs i fördragen och i bestämmelserna om genomförandet av fördragen. – EU-domstolen har i dom i de förenade målen C-11/06, Morgan och C-12/06, Bucher (punkt 33) uttalat att en inskränkning, som avskräcker unionsmedborgare att utnyttja sin fria rörlighet och rätt att uppehålla sig inom en annan medlemsstat, med avseende på gemenskapsrätten, endast kan vara motiverad om den grundar sig på objektiva hänsyn av allmänt intresse som är oberoende av de berörda personernas nationalitet och står i proportion till det legitima syfte som eftersträvas med de nationella bestämmelserna. – Kammarrätten gör följande bedömning – För den som uppbär studiemedel från CSN får

nedsättning av årsbeloppet medges bl.a. om låntagaren tar emot studiemedel från CSN (4 kap. 13 § 1 studiestödslagen). I fråga om nedsättning av årsbelopp har CSN meddelat närmare föreskrifter i 3 kap. 4 § CSN:s föreskrifter (CSNFS 2001:3, omtryckt genom CSNFS 2007:8) om återbetalning av studielån tagna efter den 30 juni 2001. Innebörden av de svenska reglerna är att den som först uppburit studiemedel från CSN och därefter har utnyttjat sin fria rörlighet och valt att uppehålla sig inom ett annat medlemslands territorium och på så sätt fått rätt att uppbära sociala förmåner såsom studiemedel i det landet inte kan beviljas nedsättning av årsbeloppet på denna grund. – CSN har inte närmare redovisat syftet bakom den åtskillnad som görs i svensk rätt vad gäller frågan om nedsättning ska medges när låntagaren uppbär studiemedel från CSN respektive studiemedel från annan medlemsstat, men det kan noteras att i äldre förarbeten anges att den aktuella nedsättningsregeln ansetts nödvändig såväl ur studiesocial som administrativ synvinkel (prop. 1987/88:116 s. 47 f). – Enligt kammarrätten kan det ur studiesocial synvinkel, som innefattar såväl den studerandes ekonomiska som sociala situation, inte anses mindre angeläget att bevilja nedsättning av årsbeloppet för den som uppbär studiemedel i annat medlemsland. De svenska reglerna kan därmed medföra ett hinder för unionsmedborgare att lämna Sverige för att studera i en annan medlemsstat och på så sätt utnyttja rätten att fritt röra sig och uppehålla sig i den andra medlemsstaten. Några tvingande och objektiva hänsyn av allmänt intresse som kan rättfärdiga de svenska reglerna har inte visats föreligga. – Kammarrätten finner således att den aktuella bestämmelsen i 4 kap. 13 § 1 studiestödslagen inte är förenlig med EU-rätten och att det därmed inte är möjligt att upprätthålla den åtskillnad som görs i svensk rätt när det gäller frågan om nedsättning ska beviljas när låntagaren uppbär studiemedel från CSN respektive studiemedel i annan medlemsstat. Förekomsten av den inkomstbaserade nedsättningsregeln i 4 kap. 14 § studiestödslagen föranleder enligt kammarrättens mening inte någon annan bedömning. – Prövningen av O.I:s rätt till nedsättning av fastställda årsbelopp för åren 2007 och 2008 ska därför ske på samma sätt som om han uppburit studiemedel från CSN. Då det saknas närmare utredning om när O.I. uppburit studiemedel i Finland under åren 2007 och 2008 bör förvaltningsrättens dom och CSN:s beslut upphävas och målet visas åter till CSN för ny handläggning. – Kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och Centrala studiestödsnämndens beslut samt återförvisar målet till Centrala studiestödsnämnden för ny handläggning.

CSN överklagade kammarrättens dom och yrkade att Högsta förvaltningsdomstolen skulle upphäva domen. CSN anförde bl.a. följande. Studier med studiestöd från ett annat EU-land utgör inte skäl för nedsättning av årsbeloppet. Bestämmelserna om återbetalning av studielån innebär inte att låntagare som studerar med studiestöd från annat EU-land diskrimineras. Bestämmelserna inskränker inte en låntagares rätt till fri rörlighet och rätt att uppehålla sig inom en annan medlemsstat och därigenom utnyttja den statens sociala förmåner, såsom exempelvis studiestöd. En låntagare som återupptar sina studier har rätt till nedsättning vid studier med studiestöd från CSN oberoende av bosättningsland. En låntagare som studerar utan studiestöd från CSN har

inte rätt till nedsättning på grund av studier, också här oberoende av bosättningsland. En utomlands bosatt låntagare fräntas därmed inte någon rättighet som tillkommer låntagare bosatta i Sverige.

O.I. bestred bifall till överklagandet.

Högsta förvaltningsdomstolen (2014-09-04, Jermsten, Nord, Knutsson, Saldén Enérus, Silfverberg) yttrade:

Skälen för avgörandet

Bestämmelser om återbetalning av studielån finns i 4 kap. studiestödslagen. I 7 § anges att lånet och räntan ska betalas med ett visst belopp varje kalenderår (årsbelopp). Detta belopp fastställs för varje kalenderår då återbetalning ska göras.

Enligt 4 kap. 13 § 1 studiestödslagen får årsbeloppet sättas ned bl.a. om låntagaren tar emot studiehjälp eller studiemedel (studiestöd). Med studiehjälp avses enligt 2 kap. 1 § studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg medan studiemedel enligt 3 kap. 1 § består av studiebidrag och studielån.

I artikel 18 första stycket i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, FEUF, anges att inom fördragets tillämpningsområde och utan att det påverkar tillämpningen av någon särskild bestämmelse i fördragen, ska all diskriminering på grund av nationalitet vara förbjuden. I artikel 21.1 anges vidare att varje unionsmedborgare ska ha rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier, om inte annat följer av de begränsningar och villkor som föreskrivs i fördragen och i bestämmelserna om genomförande av fördragen.

I målet har fråga uppkommit om det är förenligt med rätten enligt artikel 21.1 i FEUF för unionsmedborgare att fritt röra sig och uppehålla sig i andra medlemsstater om som förutsättning för nedsättning av årsbelopp på grund av studier kräva att låntagaren tar emot studiestöd enligt studiestödslagen.

Bestämmelsen om nedsättning av årsbelopp i 4 kap. 13 § 1 studiestödslagen innebär att den som börjat återbetala studielån och sedan åter börjar studera med studiestöd från CSN har rätt att få årsbeloppet nedsatt. Detta gäller oavsett vilket land studierna bedrivs i och oberoende av var låntagaren är bosatt. Att studiemedel får lämnas för studier utanför Sverige framgår av 3 kap. 23 § studiestödslagen. En låntagare som studerar utan studiestöd från CSN har däremot inte rätt till nedsättning på grund av studier. O.I. har således inte hamnat i ett sämre läge genom att välja att studera utan svenskt studiestöd i Finland jämfört med om han hade valt att bedriva studierna i Sverige utan sådant stöd. Bestämmelsen i 4 kap. 13 § 1 studiestödslagen kan därför inte anses medföra ett hinder för honom att lämna Sverige för att studera i en annan medlemsstat och på så sätt utnyttja rätten att fritt röra sig och uppehålla sig i den andra medlemsstaten. Att O.I. uppburit studiestöd från ett annat EU-land utgör

således inte skäl för nedsättning av årsbeloppen för åren 2007 och 2008.
Överklagandet ska därmed bifallas.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Med bifall till överklagandet upphäver Högsta förvaltningsdomstolen
kammarrättens dom och fastställer förvaltningsrättens domslut.

Mål nr 3785-12, föredragande Elisabeth Rahlén